

Langtidsplan for forskning og høyere utdanning (2023-2032) – Innspill fra NIBIO

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) takker departementet og statsråden for muligheten til å bidra med innspill til den kommende langtidsplanen for forskning og utdanning.

NIBIO stiller seg bak og er i stort enig i det innspillet som er kommet fra Forskningsinstituttens Fellesarena (FFA), men vil likevel på egne vegne presisere og forsterke enkelte deler av innspillet fra FFA.

Vi har organisert vårt innspill i samsvar med høringsbrevet fra forsknings- og høyere utdanningsministeren datert 21.05.2021.

1. Hvilke endringer i samfunnet (eller i bestemte sektorer) gir behov for endringer eller forsterket innsats innenfor forskning og høyere utdanning i årene som kommer?

IPCCs sjette evalueringsrapport, FNs bærekraftsmål og Perspektivmeldingen beskriver en rekke utfordringer som klart forsterker behov for forskning i årene som kommer. Utfordringene er klart oppsummert for eksempel i Perspektivmeldingen (p. 57): *«I deler av verden kan klimaendringer uthule livsgrunnlaget. Dette kan føre til at tiår med fremgang innen matsikkerhet og utvikling i enkelte land og regioner kan settes tilbake, med alvorlige konsekvenser for lokalsamfunn og sårbare mennesker».*

Vi mener med dette å understreke viktigheten av å prioritere matproduksjon og matsikkerhet høyt i den kommende langtidsplanen. Matproduksjon og matsikkerhet - noe som ikke minst er vist under covid-19 - er bærebjelken i et samfunn. Matproduksjon er tett koblet til alle de store samfunnsutfordringene, ikke bare helse/kosthold, klima og miljø, men også til faktorer som samfunnssikkerhet, sysselsetting og regional utvikling. NIBIO foreslår at LTP i sin revidering har et tydelig fokus på matsikkerhet og hele matsystemet. Det vil si også inkludere den landbaserte produksjonen av mat og ikke bare den fra havet slik det tilsynelatende er i dagens LTP. Her inngår også et forslag til en satsning på hele de landbaserte økosystemene inkludert skog, utmark og øvrige landbaserte naturressurser.

Teknologi og digitalisering må innlemmes tydeligere i samfunnsutfordringene og ikke bli sett som en isolert løsning. LTP behøver en helhetlig tilnærming hvor naturvitenskap samfunnsvitenskap, humaniora og teknologi er integrert og hvor forskningen og særlig instituttsektoren samfunnsansvar slik den er definert i dag får en langt tydeligere rolle for økt verdiskapning i næringslivet, men også offentlig forvaltning.

Hele næringslivet, for vår del spesielt biologisk og primær-baserte næringer, må få det nødvendige forskningsbaserte løftet på kunnskapsgrunnlaget som skal til for en sikker og

NIBIO

målrettet omstilling. Dette vil omfatte biologisk, økonomisk og samfunnsforskning gjennomført i tette samarbeid mellom næringslivet, offentlig forvaltning, institutt- og U&H-sektoren.

Vi viser her også til svar på spørsmålene 4 og 7 nedenfor.

2. Er det konkrete hindringer i det norske kunnskapssystemet som svekker måloppnåelsen for langtidsplanen, og hva kan i så fall gjøres?

Balansen i kunnskapssystemet og bedre koordinering av virkemiddelapparatet er avgjørende viktig. Det må være tydelig i planen at forskerinitiert forskning og forskning drevet frem av de store utfordringene må inngå i et stort, felles forskningssystem. Planen må inneholde konkrete tiltak som fører til at resultatene fra grunnforskningen blir tatt opp og benyttet i den anvendte forskningen der problemstillingene er avledet fra de store samfunnsutfordringene. Sagt på en annen måte, grunnforskningsprogrammer bør bli en integrert del i det totale forskningssystemet og ikke blir betraktet som en isolert eller frikoblet del av forskningssystemet.

NIBIO mener at LTP vil bli betraktelig styrket gjennom mer forpliktende og tydelig definerte finansieringsordninger og opptrappingsplaner koblet til LTP. Det er svært viktig å opprettholde og stimulere de enkelte sektordepartementers engasjement for forskning innen sine ansvarsområder, samtidig som det også legges til rette for koordinering av departementenes forskningsprioriteringer og finansieringsbidrag for å sikre helheten i kunnskapstilfanget. Vi vil også peke på at selv om konkurranse kan være et godt hovedprinsipp er det langt fra alle FoU relaterte oppgaver som vil være formålstjenlig å konkurranseutsette i et lite land som Norge.

3. Hva bør videreføres og hva bør endres ved målene i gjeldende langtidsplan?

NIBIO mener at målene i den eksisterende planen absolutt bør gå videre etter at planen er revidert. Samtidig må målene følges av konkrete målrettede tiltak og tilhørende virkemiddelapparat (jfr svar på spørsmål 2 ovenfor).

4. Hva bør videreføres og hva bør endres ved prioriteringene i gjeldende langtidsplan?

Instituttsektorens rolle og de andre forskningsfinansierende sektor-departementene må få en tydeligere plass i revidert LTP. Forskningsinstituttene har lang erfaring med å arbeide prosjektbasert, utfordringsdrevet og tverrfaglig. Instituttene plassering i FoU-økosystemet, tett på brukere og med samarbeidsnettverk og med næringsliv og offentlige virksomheter, gjør dem spesielt egnet og godt forberedt for å ta en sentral rolle i å utvikle og koordinere samarbeid om viktige samfunnsoppdrag. Instituttene er også fleksible med hensyn til å bygge opp og ta ned kapasitet etter behov.

Fra NIBIOs side kan vi heller ikke få understreket kraftig nok betydningen av forskningsbasert innsikt i økologi og produksjon knyttet til landbaserte økosystemer. Havet

NIBIO

er viktig, og har fått sine egne, selvfølgelige prioriteringer i LTP. Vi mener at landbaserte økosystemer, deres funksjon og rolle, å vises tydelig som prioritert i langtidsplanen. Ikke minst disse systemene sin rolle når det gjelder løsninger for miljømessige aspekter og klimaendringer må være tydelig prioritert.

Matproduksjon og -forsyning er en grunnleggende samfunnsfunksjon som er et potensielt svært sårbart system og som i svært liten grad har vært gjenstand for forskning med et samfunnssikkerhetsperspektiv. Dette bør forsterkes.

For øvrig viser vi til svaret på spørsmål 1 ovenfor.

5. Hva slags opptrappingsplaner bør den nye langtidsplanen ha, og hvordan og på hvilke områder bør de innrettes?

Vi viser til innspillet fra FFA når det gjelder opptrappingsplaner.

6. Er det områder som kan prioriteres ned eller mulige effektiviseringstiltak som kan iverksettes for å sikre handlingsrom til prioriterte opptrappinger?

Vi viser til innspillet fra FFA når det gjelder mulige effektiviseringstiltak.

7. Hvis det skal utvikles virkemidler for samfunnsoppdrag/"missions" i Norge, hvordan bør de være innrettet, og på hvilke områder er samfunnsoppdrag særlig aktuelt?

Ved NIBIO har vi i likhet med OECD rapporten fra april 2021 stor tro på at tiltaket med norske «missions» vil være hensiktsmessig ved prioritering av forskningsinnsatsen. Imidlertid bør disse missions være tilpasset norske forhold. Eksempler på mulige norske 'missions':

- Bærekraftig landbruk, matsystemer og matproduksjon
- Arealbruk/arealbrukskonflikter/målkonflikter
- Æn helse/jordhelse
- Bioøkonomi/sirkulærøkonomi/kretsløpsøkonomi
- Tech-foresight og digital økonomi

Vi mener at EU har truffet godt med sine fem innledende missions, kanskje med unntak av «Climate neutral and smart cities», som er svakt koblet til andre omkringingliggende samfunnsstrukturer som den rurale dimensjonen. Fra NIBIOs synspunkt er selvfølgelig «Soil health and food» avgjørende viktig, og langtidsplanen må inneholde tydelig retning og ambisjonsnivå for å følges opp nasjonalt.

8. Hva er det viktigste som kan gjøres for å sikre høy tillit til forskningsbasert kunnskap i befolkningen?

NIBIO

Vi viser til innspillet fra FFA når det gjelder tillit til forskningsbasert kunnskap i befolkningen. Vi vil samtidig også understreke at det er behov for å øke bevisstheten rundt forskningsmiljøenes og enkeltforskerens eget ansvar og rolleforståelse, i en framtid der integritet og intellektuell uavhengighet kan bli satt på prøve av den økende polariseringen rundt viktige samfunnsspørsmål/utfordringer. Forskningsinstitusjonen (og enkeltforskere der) må ikke bli oppfattet som en politisk aktør men isteden opprettholde sterkt fokus på integritet og rolleforståelse i form av kunnskapsleveranser til politikktutforming.

9. Andre innspill

NIBIO har ingen andre, egne innspill, men viser i stedet til hovedinnholdet i innspillet som er kommet fra FFA.

Med vennlig hilsen,

Per Stålnacke

Forskningsdirektør NIBIO